Népdalgyűjtés Törökországban

Kisázsiai tanulmányutam előzményei ezek. A török hivatalos körök Hindemith útbaigazításával és tanácsai alapján másfél évvel ezelőtt megkezdték városi zenekultúrájuknak megszervezését, európai mintára. Azonban a török népzenéből kialakítandó tulajdonképpeni török nemzeti zene kifejlesztése ügyében nem volt megfelelő tanácsadójuk; nem volt, aki népzenei gyűjtésre vonatkozó útbaigazításokat adjon nekik.

Fölmerült tehát az a terv, hogy Törökország egyetlen politikai pártjának, a Halkevinak ankarai osztálya engem meghívjon. Ha nem csalódom, ez a gondolat Rásonyi Lászlótól, az ankarai egyetem magyar nyelvet előadó professzorától származik; ő nagy szószólója a török-magyar kulturális kapcsolatok minél erősebbre fűzésének: nem sajnált semmi fáradságot, hogy ez a terv minél előbb és minél tökéletesebben megvalósuljon.

A meghívás értelmében Ankarában három előadást kértek tőlem zenefolklore-ral kapcsolatos kérdésekről, továbbá közreműködésemet egy magyar műsorú zenekari hangversenyen. Ráadásul pedig két gyűjtőút megrendezését ígérték, hogy a Magyar Tudományos Akadémia számára a magammal vitt hengerekre anatóliai török népzenét vehessek fel. Magától értetődik, hogy ezt az ajánlatot kész örömmel fogadtam el.

Utamat Istambulban megszakítottam, hogy az ottani városi zenekonzervatórium népzenei lemezgyűjteményét legalább futólag átnézhessem és így képet nyerhessek arról, mi minden történt eddig Törökországban a népzenekutatás terén. Kiderült, hogy a felvételek technikai szempontból kifogástalanok: Istambul városának megbízásából a Columbia és His Master's Voice készítette ezt a 65 dupla lemezt, odahozatott, nagyrészt parasztemberek előadását véve föl. 1930 óta dolgoztak ezen a sorozaton: kb. 130 dallamot vettek fel. Soknak bizony ez nem mondható, de még mindig több, mint a mi 4 lemezből álló szerény magyar gyűjteményünk.

Nagyobb hibája a sorozatnak, hogy az anyag kiválasztása nem történt és nem is történhetett eléggé tervszerűen. Hiszen helyszíni (falvakban történő) gyűjtés hiányában nem is tudhatta senki, mit kellene elsősorban, mit volna egyáltalán érdemes felvenni. Úgy, hogy nagyobbrészt véletlenül Istambulba vetődő vándormuzsikusok szolgáltatták az anyagot, már pedig tudvalevően éppen ezek – kóborlásaik következtében – nem nagyon hiteles forrásai a helyhez kötött falusi zenének. Másik hibája a sorozatnak az, hogy nemcsak a dallamok nincsenek még lejegyezve, hanem még a szövegeket sem jegyezték le a felvételek idejében. Az utóbbi hiány sok esetben többé már nem is pótolható, mert – amint ottlétemkor saját magam erről

meggyőződtem –némely felvétel szövegét még maguk a törökök sem értik ki a lemezből!

Ankarába érve első dolgom a felolvasásoknak és a hangversenynek megtartása volt, ami kb. egy hetet vett igénybe; a népzenei gyűjtésre csak ezután került sor.

Az első, öt napra tervezett gyűjtőút betegségem miatt el kellett, hogy maradjon; de a másodiknak megvalósítását, felolvasásaim és a hangverseny megtartása után, szerencsére semmi sem akadályozta.

A kirándulás technikai megoldása ez volt: a Halkevi megbízásából Ahmed Adnan bej zeneszerző kísért el; az ő feladata az énekesek faggatása és vallatása, továbbá a szövegek lejegyzése volt. Kívüle még a török közoktatásügyi minisztérium megbízásából az ankarai konzervatórium két zeneszerző tanára: Necil Kâzim bej és Ulvi Cemal bej szintén velünk jött, hogy lássa, miként is történik helyszíni népzenei gyűjtés. A kiszemelt vidék Halkevi fiókjait a központ utasította, tegyenek meg minden lehetőt segítségünkre, szállásoljanak el, gondoskodjanak autókról, szekerekről, egyszóval érjék el amennyire csak lehetséges, hogy utunk minél kevesebb zökkenővel történhessék meg. Csakugyan mindenütt oly szeretetteljes gondoskodásban volt részünk, hogy igazán csak meghatottsággal gondolhatok vissza erre a kirándulásra. Pedig szorongó szívvel indultam útnak, mert török kísérőim nem sok jóval biztattak: azt mondták, bizony hetekig kell a parasztokkal barátkozni, míg végre éneklésre bírja őket az ember, stb., stb. De most látom csak, hogy még meg sem mondtam, hova vezetett utunk. Tehát: Dél-Anatóliába mentünk, a szíriai határ közvetlen közelébe, még pedig azért, mert arrafelé van a yürüköknek téli tanyája.

A yürükök nomád török törzsek, télen lent tanyáznak délen az alföldnek nevezett hegyes-dombos vidéken, nyáron pedig a Taurusz magas helyeire vonulnak föl. Feltételeztük, hogy ilyen ősi életmódot folytató emberek jól megőrizhettek mindenféle zenei ősiséget is; ezért szemeltük ki az ő területüket az első rendszeres török népdalgyűjtés számára.

Adana városa volt a központ, első két nap itt dolgoztunk, elég szép eredménnyel, a falvakból beterelt énekesekkel. Ez ugyan nem egészen felel meg a népdalgyűjtés szabályainak, amelyek szerint magukban a falvakban kell a kutatónak dolgoznia. De – tekintettel az előző heti betegségemre, – az első napokban nem mertem még falvakba rándulni.

Harmadik nap Mersin nevű kis tengerparti városkába mentünk, de bizony itt nem volt kielégítő az eredmény. Némileg kárpótolt azonban mindenféle más különösség: t.i. ez már valóságos szubtrópusi vidék, ahol ottlétemkor, november végén augusztusvégi meleg idő volt, ahol megterem a datolya és cukornád, ahol borsfák, virágzó és gyümölcstermő banánfák alatt sétáltunk, ahol soha nulla alá nem süllyed a hőmérséklet.

A negyedik napon végre eredeti tervünknek megfelelően a yürükök vidékére mentünk, kb. 80 km-nyire még tovább keletre Adanától, még pedig legelőször Osmaniye nevű nagyobb faluba. Osmaniye és néhány szomszéd falu népe az «Ulas»-nevű törzshöz tartozik, ez a törzs azonban már 70 évvel ezelőtt valamilyen okból kénytelen volt letelepedni.

Délután 2-kor érkeztünk Osmaniyebe; 4-kor már kivonultunk egy parasztház udvarára. Magamban nagyon örvendeztem: végre helyszíni gyűjtés, végre egyszer parasztházba megyünk! A ház gazdája, a 70 éves Ali Bekir oglu Bekir nagyon barátságosan fogadott. Mikor kora iránt érdeklődtünk, büszkén mesélte nekem – persze csak tolmács útján – hogy habár foga nincs, mégis mindent megrág és habár már 70 éves, olyan fürgén járja a hegyeket, mint a nyúl. Hamarosan kiderült, hogy ő maga is játszik hangszeren, a kemençének nevezett, rebab formájú vonós hangszeren, amin persze ősi szokás szerint gordonkaszerű fogással kell játszani, habár a hangszer csak akkora, mint a hegedű. Hangolása is olyan, mint a mi hegedűnké, csak éppen az é húr van d-re hangolva. Az öreg minden szabódás nélkül, kint az udvaron rázendített egy nótára, valami régi háborús elbeszélésre:

«Kurt pasa çikti gozan

Akil yetmez bu düzene...»

Alig hittem füleimnek: uramfia, hiszen ez mintha egy régi magyar dallamnak változata volna. Örömömben mindjárt két teljes hengerre vettem föl az öreg Bekirnek énekét és játékát.

Közben lement a nap – és abba kellett hagyni a munkát, amíg az öreg és házanépe meg nem vacsorált. T.i. éppen akkor volt a Ramazán böjti hónap; ilyenkor egy álló hónapon keresztül napkeltétől napnyugtáig sem enni, sem inni nem szabad az igazhívőnek – amint a Korán virágos nyelven mondja: akkor érjen véget a napi böjt, amikor a fekete fonalat a fehértől már nem lehet megkülönböztetni. Már pedig ennek a vidéknek a népe még nagyon vallásos, a

falvaknak még úriformájú elöljárói is szigorúan böjtölnek. Úgyhogy ezek a böjti napok bizony néha egy kis galibát okoztak gyűjtő terveinkben. A második, Bekirtől hallott dallam – megint csak egy magyar dallam rokona: hisz ez már szinte megdöbbentő, gondoltam magamban. De ezt a dallamot már a ház férfiszobájában énekelte, ott, ahová asszonynak nem szabad belépnie. Később az öregnek fia is, meg más odagyűlt emberek is előállottak egy-egy nótával: az egész este szép és szeretem-munkával telt el. Csak éppenhogy asszonyénekest nem lehetett keríteni semmi áron, útitársam minden igyekezete ellenére sem.

Másnap jó messzire, még most is nomád életet élő törzsekhez akartunk elmenni, de egy váratlan felhőszakadás meghiúsította tervünk végrehajtását: akkora sár lett az utakon, hogy a nem tudom honnan kerített egészen szép autóval nem volt tanácsos megkockáztatni az utat. Ezért, sok huza-vona után, csak egy közeli faluba, Çardak-ba kocsiztunk.

Én kijelentettem, hogy addig meg sem kezdem a munkát, míg nem hoznak nekem asszonyénekest.

Minden várakozásom ellenére aránylag elég hamar kerítettek is egy asszonyt, de bizony nem volt benne köszönet. Két értéktelen dallamot énekelt, azt is elnagyoltan, bizonytalanul, úgyhogy föl sem vettem az énekét. Aztán egy kis fiúval bajlódtunk kb. délután négyig, fölvettem tőle két-három dallamot. Aztán pedig – teljesen holtpontra jutottunk. Már kezdtünk is pakkolni, hogy szomorodott szívvel visszamenjünk Osmaniyebe. Egyszer csak jön egy úr és kérdi: «Mintha az urak nem volnának valami nagyon megelégedve?» «Bizony nem – mondtuk – hiszen alig találtunk valamit, senki sem akar itt énekelni.» «Sose búsuljanak» – mondja ez az úr, akiről kiderült, hogy volt parlamenti képviselő – «ismerem én jól a falumbelieket, kerítek én annyi énekest, csak győzzék is aztán hallgatni.» És csakugyan: nagyon szép gyűjtést rendezett az iskolai tanteremben, még két muzsikást is hozott a szomszéd faluból, még tánc is volt. Még hozzá milyen tánc! Már maga a muzsika is – egészen döbbenetes volt, a szó szoros értelmében. Az egyik muzsikás «zurna» nevű (nagyon élesen hangzó oboa-féle) hangszeren játszott, a másik «davul»-nak nevezett maga elé csatolt nagydobon. Valóságos ördögi vadsággal ütött bele a dobba, még hozzá faverővel, úgyhogy már azt hittem, vagy az ő dobja, vagy az én dobhártyám fog végezetül beszakadni. Még a három békésen pislákoló petróleumlámpa lángja is ijedtében magasra szökkent minden dob-ütésre! És a tánc... Azt négy férfi járta, helyesebben mondva csak egy férfi mint szólótáncos, a többi három pedig összefogódzva, nagyon kevés mozdulattal, mintha csak statisztált volna neki. Sajátságos módon néha-néha még a két zenész is résztvett a táncban, statisztáló lépésekkel és mozdulatokkal. Néhány perc múlva azonban hirtelen befejezték a zeneszámot, megszűnt a tánc és ekkor ének csendült föl. Egyike a három statisztáló férfinak dalba fogott, de olyan átszellemült, magába révült arccal, hogy azt szavakkal leírni nem is tudnám. Tenorjának legmagasabb hangján kezdte az éneket, onnan szállt le a dallam végefelé emberibb tájakra.

Hét-nyolc versszak elhangzása után ismét megszólalt a zene, de már másfajta táncdallammal, aztán szünetként ismét egy táncközi szólóének következett, ugyanúgy, mint előbb. Így folyt le, ilyen muzsika és ének váltakozással a rögtönzött táncmulatság. Hanem bizony volt mit szégyenkeznem szegényes és gyarló fonográfgépem miatt: hiszen ilyen jelenetek megörökítésére még a legjobb gramofónfelvevő sem elég: ilyesmit igazán csak hangosfilmmel szabadna fölvenni! – Csupán egy valami zavarta a jelenet fantasztikumát: a népviselet tökéletes hiánya. Nem volt ezeken az embereken más, mint a legtucatabb, legelnyűttebb nyugateurópai klisé-ruha. Szinte elképzelhetetlen, miféle ármányos módon tudott ez a szörnyű gyárimunkásviselet még ide, a nomád yürükökhöz és yürük leszármazottakhoz is elhatolni, mikor Erdélyben és a Balkánon még annyi helyen virágzik az igazi népviselet!

Hála a volt çardaki képviselőnek, szép eredményt értünk el Çardak falujában; kiderült különben még az is, hogy a çardakiak is tudják az öreg Bekirnek «magyar» nótáját! Ez nagyon fontos adat, mert ez azt jelenti, hogy az a dallam még valósággal él ezen a vidéken, nem pedig valami véletlenül megőrzött ritkaság.

Másnap megint az eső zavarta meg tervünket. Hosszas tanácskozás és rövid, de viszontagságos autózás után Toprakkale helységbe értünk, ott szekeret fogadtunk és tűrhető úton végre egyszer igazi nomádokhoz, sátortáborba mentünk. Déltájban érkeztünk oda, de hamarosan láttuk, nemigen lesz itt mit gyűjtenünk. A férfiak távol voltak; az asszonyok ugyan otthon voltak, de arról szó sem lehetett, hogy férjük engedélye nélkül énekre nyissák szájukat. Lézengett ott egy legalább 80 évesnek látszó mezítlábas öreg ember is, de az nem volt hajlandó énekelni. Végre egy ebédre hazaérkezett 11 esztendős bojtár, a kis Ozmán mentett meg a teljes sikertelenségtől. Felvettem tőle szabad ég alatt, ragyogó napfényben egy elég érdekes dallamot; aztán a sátor elé terített matrácokon megebédeltünk és tovább mentünk egy távolabbi nomádtáborba. Szekerünk átgázolt kisebb-nagyobb folyóvizeken, az út egyre kövesebb lett, végre egyáltalában elfogyott alattunk: sziklás hegyoldalon döcögtünk tovább, egyre tovább és tovább, a rázós parasztszekéren. Ha nem lettek volna velünk szerszámaink, akkor ez még hagyján. De így, a fonográfot, hengeres dobozokat ölünkben tartva, folytonosan értük aggódva, bizony nem volt valami gyönyörűségesnek mondható ez az utazás. Végül is megelégeltük a dolgot, leszálltunk, ki hátán, ki kezében víve valamit a törékeny holmikból. Öt óra tájt, alkonyatkor érkeztünk végre a Tecirli nevezetű törzs téli tanyájára. Ez ugyan nomád törzs, de téli szállásán sajnos már nem sátrakban, hanem agyaggal bevont sövényből szerkesztett vityillókban lakik. A legtekintélyesebb gazdához mentünk, akit különben egyik vezetőnk már régóta ismer. Ez a gazda nagyon barátságosan fogadott, illemtudó tapintattal nem is kérdezősködve jövetelünk céljáról, furcsa szerszámainkról. Beléptünk egy teljesen sötét, ablaktalan helyiségbe; a falak mentén matrácfélék voltak sorba terítve, a szoba közepén tűzhely. Ottani szokás szerint levetvén cipőnket, lekucorodtunk török módra a matrácokon, a házbeliek pedig rőzsetüzet raktak. Kémény nem volt, ablak nem volt, tehát néhány másodperc alatt olyan könnyfacsaró füsttel lett tele a szoba, mint annak a rendje. Ha előző estén

dobhártyánk részesült kíméletlen támadásban, akkor most viszont szemünk: variatio delectat – nem panaszkodhattunk! Szerencsére nemsokára lobogó lánggal égett a rőzse, a füst nagy része is annyira, amennyire távozhatott a sövényfal folytonossági hiányain keresztül.

Lassankint megtelt a szoba szomszédokkal és megindult a barátságos beszélgetés. Ez eltartott egészen 7-ig este; addig vezetőnk nem is merte még csak meg sem pendíteni jövetelünk célját. Én már tűkön ültem – végre 7 tájban hallom vezetőm szájából: «türkü» «türk halk müsiki» stb., stb. No végre népdalról van szó, talán nemsokára megtörik a jég. És csakugyan, úgyszólván minden vonakodás nélkül felharsant az első dallam, megint egyszer egy nagyon magyaros dallam, egy 15 éves fiú szájából. Sebtiben előkészítettem felvevőszerszámaimat, persze csak úgy a földre terített matrácokon; feljegyeztem a dallamot, persze csak úgy rőzseláng mellett. Na és most gyerünk, hadd vegyem fel az éneket. – De bizony ez nem ment olyan könnyen; a jámbor énekes attól félt, hogy örökre elveszti a hangját, ha abba az ördöngős masinába belefújja, mert hogy talán ez a szerszám nemcsak felveszi, hanem el is veszi a hangját véglegesen. Nagynehezen sikerült aggodalmait eloszlatni és attól fogva zavartalanul és szakadatlanul dolgozhattunk éjfélig. Ekkor elérkezettnek láttam az időt, hogy kényesebb kérdésekkel álljak elő, az asszonyokra vonatkozókkal. Hogy vajjon az asszonyok másféle dalokat énekelnek-e, mint a férfiak. – Ó dehogy, dehogy is tudnak másokat, volt a rövid, de határozott felelet. – Hát akkor – így firtattam tovább – ugyebár ezeket ők is tudják; mert bizony jó volna tőlük is hallani valamit. Sok ümmögés után kisütötték, hogy az asszonyok – állítólag – még saját férjük előtt sem énekelnek, még férjük sem kérhet tőlük dalt, még ez sem illik. Be kell látnom, hogy a férji jogoknál nagyobbra igazán nem tarthatunk igényt és csüggedten lemondtam minden további kísérletről. Pedig milyen kár! Mikor ott volt közvetlen közelünkben, ugyanebben a házban magának a házigazdának a felesége, nem is egy, hanem mindjárt kettő is belőle. – De Ankarába visszatérve az illetékeseknek megmondtam, hogy ezen a bajon ha törik, ha szakad, segíteni kell. Vagy megfelelő képzettségű asszonyok menjenek gyűjtőútra, vagypedig a férfi-gyűjtőket feleségük is kísérje el, próbálkozzék aztán a feleség az asszonyoktól gyűjteni. Mert az már mégis csak lehetetlen állapot, hogy pl. bölcsődalokat reszelőshangú férfitorokból vegyünk föl, mikor pedig nyilvánvaló, hogy férfiak sohasem rengetik el sem dallal, sem anélkül porontyaikat!

A tecirli nomádoknál fejeztem be gyűjtőutamat. Szándékom az volt, hogy «minta» gyűjtőutat rendezzek és ezt követendő példaként állítsam az engem kísérő török urak elé. Sajnálattal kell bevallanom, hogy teljesen mintaszerű teljesítményt nem sikerült elérnem. Egyik hiba mindjárt kezdetben történt, igaz, hogy külső kényszerítő okok következtében: amint már említettem, az első három napon nem mehettünk a helyszínére, falvakba. Másik hibája ennek a gyűjtésnek, hogy nem sikerült a dallamokra vonatkozó adatokat (mikor, kik, hol szokták énekelni, kitől tudják) pontos részletességgel megszerezni. Sőt ami adatot kaptunk, az sem megbízható: sokszor ellentmondók az adatok. Ennek a hiánynak részben az idő rövidsége az oka (pontosabb adatok megszerzésének lehetőségéért újabb dallamok gyűjtéséről kellett volna lemondani), részben az a körülmény, hogy csupán tolmács segítségével, tehát meglehetősen nehézkes eljárással, faggathattam az énekeseket. Sajátságos, hogy semmikép sem sikerült

kideríteni, szoktak-e és ha igen, mikor, többen vagy sokan együtt énekelni. Tény az, hogy még egymáshoz tartozó (egy falubeli) énekeseket sem lehetett együttes énekre bírni; néhány ilyen kísérlet teljes kudarccal végződött, ami arra vallana, hogy egyáltalában nem szokás együtt, kórusban énekelni. Azonban ezt a megállapítást is csak fenntartással kell fogadnunk, hiszen majdnem hihetetlen, hogy törökök soha kórusban ne énekeljenek, (természetesen csak egyszólamú énekről lehet szó). A harmadik hiány: hogy nem sikerült asszonyéneket hallanunk; de erről már beszámoltam. Végül pedig: a szövegekből teljes lejegyzés helyett sokszor csak annyi került lejegyzésre, amennyit fonográffal fölvettünk. Mind e hiányoknak ellenére tudományos szempontból elég értékes és érdekes megállapításokat eredményezett a gyűjtés.

Legfontosabb az, hogy a bejárt kb. 80 km. átmérőjű területen egy bizonyos jellegzetes dallamtípust találtam. A 90 dallamnyi gyűjtött anyagból kb. 20 tartozik ebbe a típusba. Ennek a dallamtípusnak szerkezete meglepő rokonságot mutat a régi magyar dallamoknak úgynevezett ereszkedő szerkezetével. Vagyis: a dallamot a legmagasabb hanggal kezdik, aztán egyre süllyednek; a dallam legmélyebb hangjára csak a dallam végefelé szállnak le. Ezek a dallamok abban különböznek a régi magyar dallamoktól, hogy legtöbbnyire a felső decima körül kezdődnek, holott a magyar dallamok a felső oktáva körül. Záróhangjuk egyúttal a dallam legmélyebb hangja is (holott a magyar dallamokban gyakori a záróhang alatt levő nagy másod érintése). Egyrészük erősebben, és – helyenkint másféleképpen cifrázott. Hangsoruk nem pentaton, hanem nagyobbrészt aeol vagy dór; de nem lehetetlen, hogy valamikor pentatonból alakultak át ilyenné. Fontos negatívum, hogy bennük semmiféle arab hatás nem mutatkozik, legfeljebb itt-ott a díszítésben.

A többi 70 dallam nem egységes jellegű; egyrészükben a magyar anyagból ismert úgynevezett «változó pontozott» ritmust találtam. Hogy a változás szöveghez való alkalmazkodás-e és mennyiben, vagy sem, azt csak alapos vizsgálat döntheti el. Még Ankarában alkalmam volt egy 13 éves középanatóliai cselédlánytól is 6 dallamot gyűjteni; feltűnő, hogy ebből a 6-ból kettőnek szerkezete és karaktere szintén bizonyos magyar úgynevezett 11-es dallamra emlékeztet.

A törököknél mindenütt ismertek az úgynevezett «esőtkérő» dalok; ezek szövegileg is, dallamilag is teljesen megfelelnek a délszlávoknál és románoknál közismert hasonló célú «dodola» vagy «paparuda» daloknak (dallamaik olyasfélék, mint a magyar, tót, sőt egyes nyugateurópai népek gyermekmondókáinak, gyermekjátékainak dallamai).

Sajátságos, hogy az a bizonyos bővített-másodlépéses, keleties (arabos?) jellegű hangsor, amely pedig annyira elterjedt az egész Balkánon, teljesen ismeretlen az adana-vidéki török falvakban. Ha nem a törököktől, akkor ugyan honnan, kiktől kerülhetett ez a hangsorféleség a

Balkánra?

Hasonlóképpen az úgynevezett hora lunga-szerű dallamoknak sem láttam sehol semmi nyomát; ellenben kiderült, hogy az ú. n. bolgár ritmusféleségek több helyen, így pl. a Fekete tenger mellékének keleti részén, sőt Adana vidékén is többé-kevésbé ismertek.

A mai Törökország területe majdnem másfélszer akkora, mint Németországé, lakóinak száma kb. 17 millió. Ekkora területről 90 dallam bizony édes kevés ahhoz, hogy belőle végleges következtetéseket vonhassunk le. Azonban az a tény, hogy már ennek a kevés anyagnak is több mint 20%-a határozottan összefüggésbe hozható a régi magyar anyaggal, arra a reményre jogosít, hogy még sokkal több egyezést fogunk felfedezhetni, ha már legalább ezrekre menő rendszeresen gyűjtött anyag lesz egybehordva. Nyilvánvaló, hogy ez az egyezés nem véletlen egyezés. Hiszen a jugoszlávoknál, az északi és nyugati szlávoknál, a görögöknél ilyen dallamoknak nyoma sincs; még a bolgároknál is csak szórványosan találhatók. Ha tekintetbe vesszük, hogy ilyen szerkezetű dallamok nagy elterjedésben eddig csakis a magyaroknál, az Erdélyben levő mezőségi és a moldvai csángók körüli románoknál, továbbá a cseremiszeknél és északi török népeknél ismeretesek, akkor egyre bizonyosabbnak látszik, hogy ezek egy régi ezer év előtti török zenei stílus maradványai.

Nem mulaszthatom el, hogy leghálásabb köszönetemet ne fejezzem ki mindazoknak, akik ezt a gyűjtőutamat lehetővé tették. Így elsősorban a Halkevi ankarai vezetőségének, nevezetesen Ferid Celal bejnek, aki a legnagyobb gondossággal szervezte meg az egész kirándulást, azután a Halkevi adanai vezetőinek és az adanai múzeum igazgatójának, Ali Riza bejnek, aki fáradhatatlan buzgalommal járta be velem a yürükök vidékét és igyekezett utamból minden nehézséget elhárítani; továbbá hűséges kísérőmnek, kitartó munkatársamnak és tolmácsomnak, Ahmed Adnan bejnek; végezetül pedig Máriássy Zoltán őnagyméltóságának, ankarai követünknek, aki ankarai tartózkodásom idején mindenben a legkészségesebben kezemre járt.

Az ankarai kultuszminisztérium osztályigazgatójával Cevad bejjel többször meghánytuk-vetettük a jövőben tennivalókat. Ezek a beszélgetések nyilvánvalóvá tették, hogy a török kormánynak eltökélt szándéka a török népzenei kutatások mielőbbi megindítása. Azzal a kívánsággal fejezem be beszámolómat: bárcsak ragaszkodnék ehhez a szándékhoz; bárcsak minél hamarabb megindulna Törökországban ezen a téren a rendszeres munka, épp úgy a magyar és török, mint a nemzetközi keleteurópai népdalkutatás hasznára és üdvére!

Forrás: Felolvasás a budapesti rádióban, 1937. január 11.-én Nyomtatásban (kibővítve) megjelent: Nyugat 1937. 3. szám.